

บทที่ ๕

ครุภัณฑ์สอน

ข้อมูลเพื่อทราบ

การปฏิบัติงานในโรงเรียนต่างๆ จะเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพสัมฤทธิผลตามเป้าหมายได้ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง คือคุณภาพในการปฏิบัติงานของครูโดยเฉพาะครุภัณฑ์สอน จัดได้ว่าเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านวิชาการที่สำคัญที่สุดรองโรงเรียน เมื่อผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดครุภัณฑ์สอนโดยตรง ซึ่งจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับครุภัณฑ์สอน และความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้

1. การสำรวจความพร้อมของโรงเรียนก่อนเปิดแผนกวิชาเรียน
2. การกำหนดคุณสมบัติสำหรับครุภัณฑ์สอน
3. การพิจารณาภาระงานของครู
4. การจัดครุภัณฑ์สอนในชั้นเรียน
5. การแก้ปัญหาภาระภาคและครุ

จุดประสงค์

เมื่อนักศึกษาได้เรียนและทึกท่องบทนี้แล้ว สามารถปฏิบัติตามได้ดังนี้

1. ระบุคุณสมบัติของครูที่ต้องการ
2. อธิบายถึงหลักในการจัดแบ่งภาระให้ครูได้
3. อธิบายถึงความแตกต่างของการจัดครุภัณฑ์สอนในชั้นเรียนแบบต่างๆ
4. บอกถึงวิธีการแก้ไขปัญหาภาระภาคและครุได้

สาระสำคัญ

1. การสำรวจความพร้อมของโรงเรียนก่อนเปิดแผนกวิชาเรียน การจัดแผนกวิชาเรียน ต้องอาศัยความพร้อมของโรงเรียนในทุกๆ ด้าน
2. การกำหนดคุณสมบัติของครุภัณฑ์สอน ต้องอาศัยความพร้อมของครุมาพิจารณา ประกอบ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น

- 2.1 คุณสมบัติส่วนตัว พิจารณาจากความประพฤติ บุคลิกภาพ สุขภาพ ทั้งทางกายและจิตติ ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน
- 2.2 คุณสมบัติทางด้านงานอาชีพ พิจารณาจากความรู้ วิธีสอน ความคิด วิธีรับ
3. การพิจารณาภาระของครู เป็นการแบ่งงานการสอนของครูให้สมดุลย์กันไม่มากไม่น้อยไปกว่ากัน ครูใหญ่ต้องทำหนึ่งทีงหลักในการจัดแบ่งภาระให้แก่ครู ดังนี้
 - 3.1 เวลา ที่ครูต้องเดินไปกับการเตรียมการสอน
 - 3.2 ตักษณ์ของวิชาที่สอน
 - 3.3 ตักษณ์นักเรียนในแต่ละห้อง
 - 3.4 งานพิเศษที่ครูต้องทำ
 - 3.5 การฝึกฝนที่มีนา
4. การจัดครูเข้าสอนในชั้นเรียน จะต้องวิเคราะห์ถึงความถนัด ความสามารถ ความสามารถของครูผู้สอนด้วย
 - 4.1 การจัดระบบครูประจำชั้น เป็นที่นิยมและทำกันมากในการศึกษาของไทย คือ ครูคนเดียวสอนทุกวิชา
 - 4.2 การจัดรูปแบบครูประจำวิชา คือ คุณวิชาเอกวิชาไทยที่ครูเรียนมา
 - 4.3 การจัดสอนแบบเป็นคณะ (Team Teaching) เป็นการจัดการสอนที่มีครูด้วยกันเป็นกลุ่ม ร่วมกันวางแผนดำเนินการสอนและวัดผลร่วมกัน
5. การแก้ปัญหาการขาดแคลนครู
 - 5.1 จัดครูคนเดียวให้สามารถสอนได้หลายวิชา
 - 5.2 จัดครูฝ่ายสนับสนุนการสอนช่วยฝ่ายปฏิบัติการ เช่น ครูการเงิน ครูช่าง
 - 5.3 จัดคลาสเรียนให้ครบถ้วน
 - 5.4 การใช้เทคโนโลยีการสอนแก้ปัญหาการขาดแคลนครู
 - 5.5 จัดบุคลากรภายนอกมาช่วยสอนในโรงเรียน
 - 5.6 การจัดครูสอนแทนเมื่อครูไม่มาทำงาน เพราะเกิดส่วนตัว
 - 5.7 การใช้เงินปารุงการศึกษาจ้างครูสอนเพื่อแก้ปัญหา การจ้างครูมาสอน โดยใช้เงินปารุงการศึกษาที่เป็นวิธีการที่ง่าย เพราะสามารถหาผู้ที่มีคุณวุฒิทางครูได้ แล้วซึ่งไม่สามารถสอนบรรจุเข้าทำงานได้มาช่วยสอน

1. ครุกับความเป็นครู

ความหมายคำว่า ครู หรือ คุณ มาจาก ครุธาตุ, ครรชาตุ หรือ คริชาตุ ในราชทัพที่ภาษาบาลี ซึ่งทั้ง 3 คำนี้ มีความหมายดังนี้ คือ

ครุชาตุ หมายถึง ความหนัก เป็นผู้หนัก หนักในวิชาความรู้ หนักใน คุณธรรม และหนักในการกิจกรรมงานที่จะควบคุมพฤติกรรมของคนให้มีความ เคลื่อนไหวในศีลธรรมที่พึงประสงค์

ครรชาตุ หมายถึง คนที่ทำหน้าที่ยกย่องเชิดชูศิษย์ของตัวเอง จากฐานะของผู้ไม่มีรู้ให้กล้ายเป็นผู้รู้ ไม่มีความสามารถให้มีความสามารถ ผู้ไม่มีความคิดให้มีความคิด

คริชาตุ หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ในการเป่งว่าเจ้า ถ้อยคำ ซึ่งจะอบรมสั่งสอนให้บุคคลอื่นเกิดความรู้ความเข้าใจ

นอกจากนี้แล้ว คำว่า ครู ยังหมายถึง บุคคลที่ควรเคารพ เพาะคำว่า ครู ที่แปลว่า หนัก นั้น หมายถึง ผู้ที่มีบุญคุณ มีคุณค่า มีความหมาย และคำว่าครุแต่เดิมยังหมายถึง ผู้นำทาง วิญญาณอีกด้วย ครูจึงคือผู้ยกสถานะทางวิญญาณให้สูงขึ้น ผู้ยกวิญญาณของโลก ครูแท้ๆ ในสมัยโบราณทำหน้าที่ยกวิญญาณของมนุษย์ด้วยการเสียสละตนเอง ด้วยการมีธรรมะ ประยุกต์ธรรมให้เข้ากับความเป็นครู

จะเห็นได้ว่า ความหมายของคำว่าครูนั้นทั้งกิจวัตรและระเบียบศึกษา นอกจาก ความหมายที่กล่าวไว้แล้วนี้ คุณเนาวรัตน์ พงษ์เพมบุตร กล่าวถึง ครูไว้ในคำประพันธ์ ที่ช่วยทำให้เราเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ครูคือใคร

ครูคือครู ครูคือครูในวันนี้	ใช้อยู่ที่บริญญาณหาดاث
ใชอยู่ที่เรียกว่าครูอาจารย์	ใช้อยู่นานสอนนานในโรงเรียน
ครูคือผู้ชี้นำทางความคิด	ให้รู้ถูกวินิพัตติถ่ายเมียน
ให้รู้ทุกชั้นรู้ยากรู้พากเพียร	ให้รู้เปลี่ยนแปลงสู่รู้สร้างงาน
ครูคือผู้ยกระดับวิญญาณมนุษย์	ให้สูงสุดกว่าสัตว์เครื่องจาน
ครูคือผู้สั่งสมอุดมการณ์	ปฏิริหารเพื่อคนอื่นใช้คนเอง
ครูจึงเป็นนักสร้างผู้ใหญ่อีก	สร้างคนจริง สร้างคนกล้า สร้างคนเก่ง
สร้างคนให้ได้เป็นตัวของตัวเอง	ขอขอบพระลูปนี้มาบูชา..ครูฯ

ความเป็นครู สำคัญที่เรามักให้เป็นคนที่ไปพูดกันอยู่เสมอว่า “ครูก็เป็นครูได้” นั้น เป็นความจริง แต่การเป็นครูที่แท้จริงนั้น ไม่ใช่ทุกคนจะเป็นได้ เพราะครูที่ดีต้องมีความเป็นครู หรือมีวิญญาณครู

วิถีญาณครู หมายถึง มโนธรรมล้ำนิกที่ฝังลึกอยู่ภายในจิต จนเกิดความรู้แจ้งเห็นใจในสุนทรียะของความเป็นครู และการกิจของครูที่จะต้องทำต่อคนอื่น สามารถแสดงออกได้อย่างพ่อเมืองไม่ขาดสาย แม้จะมีการถูกยกถอนให้เกิดความหัวน้ำให้ไปหัวไทรไปตามแรงผลักดันเหล่านั้น การแสดงออกถึงความเป็นครู ได้แก่ การแสดงออกซึ่งบัญญาคุณ บริสุทธิ์ คุณ กรุณาคุณอย่างท่องเที่ยง

การแสดงออกซึ่งวิถีญาณครูนั้น ในสังคมชนิด อังกฤษนิยม ก้าวไว้ร้าว

ปี ๗ ครู ภานุไชย วุฒิชา ๑ วอนกุญโญ
คุณกิริ กาญจน์ วุฒิชา ใน จภานเนนิยมฯ

พระคณาจารย์แสดงถึงวิถีญาณครูที่เป็นรูปธรรมเคลื่อนไหวได้ สามารถถันผัดได้และถูกเห็นกันได้ หรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่า คุณฐานิยธรรม หรือกับยานมิตรธรรม ธรรมะสำหรับความเป็นครู ๗ ประการ ดัง

- 1) ปี ๗ เป็นที่รัก : ท้าคนมองให้เป็นที่รักของคนอื่นๆ ในที่นี้ก็หมายถึง ท้าคนให้เป็นที่รักของศิษย์
- 2) ครู เป็นผู้นำเคารพ : ท้าคนให้ศิษย์ยอมรับนับถือ เชือพัง และท้าตาม
- 3) ภานุไชย เป็นผู้หมั่นฝึกปรืออบรม : ฝึกฝน ปรับปรุงตนเองให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีทั้งในด้านวิชาความรู้ คุณธรรม และความสามารถ
- 4) วัดชา เป็นผู้รักษา : มีความเพียรพยายาม อบรมตักเตือนศิษย์
- 5) วอนกุญโญ เป็นผู้อุดหนุน : อุดหนุนต่อตัวศิษย์ แม้จะถูกกระทำกระหั้ง เสียดศี สองภูมิ
- 6) คุณกิริรังกัลังก์ค่า เป็นผู้รักษาด้วยคำอันเล็กซึ้ง : พยายามอstraratiibay ขยายเรื่องที่เล็กซึ้งให้เข้าใจได้ลงแข็ง และสุ่มลึก
- 7) ในจภานเนนิยมฯ เป็นผู้นำไปในทางดี : นำศิษย์ไปสู่ฐานะที่ดี ในทำแห่งที่ดี ให้เข้าช่วนในสุนทรียะอันไม่ควรไปในทางเดื่อมเดิม

ครูที่มีความเป็นครูหรือมีวิถีญาณครูอย่างแท้จริงยอมมีคุณฐานิยธรรม หรือ กับยานมิตรธรรมทั้ง ๗ ประการ ซึ่งจะทำให้ศิษย์ทั้งหลาย ตั้งมั่นความเป็นครูได้ ๓ ทาง ดัง

สมัคตปัญญาของครู ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปความสามารถในการสอน การเขียน การแสดง การบรรยาย

สัมผัสดความเมตตากรุณาของครู ซึ่งจะแสดงออกมาในการทำงานเพื่อยุ่งประโยชน์ของเด็ก

สัมผัสดความบริสุทธิ์ของครู ที่มีอยู่ภายในจิตใจ ซึ่งจะแสดงออกมาให้เห็นว่า ครูไม่ใช่ผู้แสวงหาผลประโยชน์ แต่ทำในฐานะผู้อ่าน่วยประโยชน์ ทำในฐานะผู้ให้

หากจะสรุปความเป็นครูที่แท้จริง คงมีได้หลากหลายตามแนวคิดของแต่ละบุคคล ในที่นี้ควรขออัญเชิญพระราชนิรันดร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง "ความเป็นครู" มาแสดงไว้เพื่อเป็นศิริมงคลแก่ครูทุกคน ดังนี้

"ความเป็นครู หมายถึง การมีความรู้ที่ประกอบด้วยหลักวิชาที่ถูกต้องแน่นแฟ้น และเข้มแข็งแก่ใจ รวมทั้งคุณความดีและความเมือ Ori ประพฤติที่จะถ่ายทอดเมื่อแฟ้ให้คนอื่น ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ดีด้วย ความเข้มแข็งแข็งด้านใจ ยอมทำให้สามารถส่องแสดงความรู้ ของมาใช้ เข้าใจตามได้โดยง่าย ทั้งในการปฏิบัติงานที่ยอมทำให้ผู้ร่วมงานได้เข้าใจโดยแข็งชัด ส่วนความหวังดีโดยบริสุทธิ์ใจนั้น จะน้อมนำให้เกิดครรภ์ชา แล้วใส มีใจพร้อมที่จะรับความรู้ด้วย ความเป็นกบาน ทั้งพิรุณที่จะร่วมงานกับผู้ที่มีคุณสมบัติของครูโดยเด็ดขาดมั่นใจ..." (ไกรยุทธ์ ชีรยาคินันท์, หน้า 2531)

"ครูที่แท้จริง เป็นผู้ที่ทำเพื่อความดี ที่อ่อนห้อเมื่อยังและอุดหนาหัวใจเพียง ต้อง เอื้อเพื่อเพื่อแผ่และเติมเต็ม ต้องหนักแน่น อดกลั้นและอดทน ต้องรักษาไว้ด้วย สำรัจจะรับร่วมความประพฤติปฏิบัติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ดีงาม ต้องปลูกตัวปึกใจจากความสักดิษบ้าย และความสนุกเรื่องที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิ ของตน ต้องตั้งใจให้มั่นคงแข็งแกร่ง ต้องซื่อสัตย์ รักษาความจริงใจ ต้องเมตตา ห่วงดี ต้องวางใจเป็นก่อาง ไม่ปล่อยไปตามยานาจ อคติ ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้น สั่งสอนวิทยาการและความฉลาดรอบรู้ในเหตุและผล เมื่อครูที่ดีที่แท้เป็นดังนี้ จึงกล่าวไว้ว่า การท่าน้าที่ครู ก็คือ การสร้างบารมีที่แท้จริง..." (ไกรยุทธ์ ชีรยาคินันท์, หน้า 2531 : อ้างอิง ณ ๔๘๗๖๗, ๒๕๓๗, หน้า 182-184)

2. บทบาทของครูผู้สอน

ศึกษา แบบมานี (2542 : 42) ได้เสนอบทบาทของครูผู้สอนไว้ดังนี้

1. การเตรียมการสอน

- 1.1 ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่สอนให้เข้าใจ
- 1.2 ศึกษาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย
- 1.3 วางแผนการสอน

- 1.3.1 กำหนดวัสดุประสงค์ให้ชัดเจน**
- 1.3.2 วิเคราะห์เนื้อหา ความติดตามย่อ และกำหนดรายละเอียด การสอน**
- 1.3.3 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางความของชีวิตประจำวัน**
- 1.3.4 กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้**
- 1.4 จัดเตรียม**
- 1.4.1 ต้องวัดดูกิจกรรมการสอนให้พอดีเพียงสำหรับผู้เรียน**
- 1.4.2 เอกสารหนังสือ หรือข้อมูลต่างๆ**
- 1.4.3 ติดตามแหล่งความรู้ต่างๆ ซึ่งอาจเป็นบุคคล สถานที่ หรือเอกสารทั่วไป ที่สามารถใช้ในการสอน**
- 1.4.4 เครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้**
- 1.4.5 ห้องเรียนหรือสถานที่ เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสม**
- 2. การสอน**
- 2.1 สร้างนarrative ในการเรียนรู้ที่ดี**
- 2.2 กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม**
- 2.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่วางไว้ โดยอาจมีการปรับแผนให้สมกับผู้เรียน และสถานการณ์ที่เป็นจริง ดังนี้**
- 2.3.1 ถูกลง ให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่างๆ แก่ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น**
 - 2.3.2 ถ่ายทอดความประทับใจผู้เรียนให้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้**
 - 2.3.3 กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่**
 - 2.3.4 ตั้งเกตและบันทึกพฤติกรรมและการบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเหตุการณ์ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นขณะท่ากิจกรรม**
 - 2.3.5 ให้คำแนะนำข้อมูลต่างๆ แก่ผู้เรียนตามความจำเป็น**
 - 2.3.6 บันทึกปัญหาและข้อขัดแย้งต่างๆ ในกระบวนการดำเนินกิจกรรม เพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น**
 - 2.3.7 ให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม**
 - 2.3.8 ให้ความติดเทินเกี่ยวกับผลงานการเรียนรู้ของผู้เรียน และอาจให้ข้อมูลเนื้อหา ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม**

3. การประเมินผล

3.1 เก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงานของผู้เรียน

3.2 ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามกำหนดให้ไว้ในแผนการสอน

นอกจากนี้ พิพูรย์ สินธารัตน์ (2547, หน้า 4-5) ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทของครุภัณฑ์ให้ว่า ระบบการศึกษาไทยตามพระราชบัญญัติใหม่นี้ ครุจ้าเป็นต้องสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาเอง ต้องคิดและสร้างสิ่งใหม่ๆ ในท้องถิ่นและโรงเรียนต้องเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอก ต้องมีส่วนร่วมในการบริหารต้องพัฒนาคนเองอยู่เสมอ ซึ่งเป็นแผนภูมิแสดงบทบาทใหม่ๆ ของครุได้ดังนี้

บทบาทเดิม	บทบาทใหม่
สอนแต่ความรู้ที่คนมี	→ ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง
ใช้แต่ความรู้ของคนอื่นๆ	→ สร้างองค์ความรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง
สอน/อบรมเด็กชนชั้นกลาง/เมือง	→ สอน/อบรมเด็กทุกกลุ่มทุกระดับ ทุกประเภท
ไม่เกี่ยวข้องกับการบริหาร/จัดการ	มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
เกี่ยวข้องเฉพาะในโรงเรียน	เกี่ยวข้องกับสังคมภายนอก
ทำตามส่วนกลาง	ทำเองในท้องถิ่นโรงเรียน
การพัฒนาคนเองมีน้อย	ต้องพัฒนาคนเองอย่างมาก

จะเห็นได้ว่าตามพระราชบัญญัติใหม่นี้ ครุภัณฑ์จะมีบทบาทแตกต่างไปจากเดิมมาก โดยส่วนที่เป็นมาแต่เดิมนั้นคือจะสอนความความรู้ที่คนเองมีโดยจะมีมา ก่อนหรือให้ใหม่เพิ่มขึ้น ก็ตาม ลักษณะการสอนแบบนี้ครุจึงเป็นศูนย์กลางของการสอน แต่ตาม พ.ร.บ. ใหม่ความสนใจของครุจะต้องอยู่ที่นักเรียนให้มากที่สุด โดยจะต้องส่งเสริมให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองได้ตามนัยแห่ง พ.ร.บ. ที่เน้นให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดและเรียนรู้พัฒนาคนเองได้

ดังนั้น จากบทบาทใหม่ ครุควรจะมีลักษณะใหม่เพื่อทำหน้าที่ตามแนวของ การปฏิรูป การศึกษา ดังนี้

- มีวิสัยทัศน์ กระบวนการทัศน์ใหม่ มองเห็นและเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมไทยที่กราบทับและซ่อนอยู่ซึ่งกันและกัน

- มีความคิดวิจารณญาณ (critical thinking) ที่จะมองเห็นปัญหาที่มาและผลของสังคมและการศึกษาที่ขับขันในโลกยุคใหม่อย่างมีแนวทางแก้ไขและทางเลือกใหม่ๆ ให้กับชุมชน
- มีความคิดสร้างสรรค์พร้อมที่จะปรับปรุง พัฒนางานของตนเองอยู่ตลอดเวลาและอย่างมีนวัตกรรมเพื่อหลักคันการเปลี่ยนแปลงที่ดีงามมาสู่สังคมและการศึกษาได้
- รู้จักและเข้าใจเด็ก ธรรมชาติของเด็กในวงกว้าง รู้จักเด็กที่หลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และความเชื่อ เพื่อที่จะจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้เรียนเป็นก่อตุ้นและเป็นรายบุคคลเพื่อที่ให้เกิดการเรียนรู้ให้ด้วยผู้เรียนให้ได้
- มีเทคนิคการสอนใหม่ๆ ตามแนวทางของ พ.ร.บ. โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาทักษะการคิด การจัดการ การแก้ปัญหา การประยุกต์ใช้ การเรียนจากสภาพจริง การสำรวจ ความรู้อย่างเสมอ
- มีทักษะใหม่ๆ ใน การสร้างพัฒนาสาระการศึกษา การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยหดหดส่องกับความจำเป็นของแต่ละพื้นที่ รวมถึงการสร้าง พัฒนาและร่วมมือกับชุมชนในการส่งเสริมภูมิปัญญาไทย
- มีความรู้ความสามารถพื้นฐานในการบริหารจัดการเพื่อร่วมมือกับผู้บริหารและคณาจารย์ในการบริหารความแนวทางใหม่ที่เน้นคุณภาพประสิทธิภาพได้
- มีความสามารถในการวิจัย ค้นคว้า สร้างความรู้ใหม่และเผยแพร่ผลงานของตนเองได้
- เข้าใจ ความให้ทันกับเทคโนโลยีทั้งในแง่ของคุณค่าข้อจำกัดและผลกระทบทางลบ ต่อชีวิต การศึกษาและสังคม รวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ภาระหน้าที่ของครู

การเป็นครูที่ดีหรือครูดามอุดมการณ์ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีคุณธรรม และมีความสามารถในการปฏิบัติได้ ความรู้ทางวิชาการของครูต้องเป็นความรู้ที่รู้จริง ทันกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยที่ครูจะต้องศึกษา และทำความเข้าใจในวิชาการให้ถ่องแท้ ก่อนลงมือสอนหรือลงมือปฏิบัติ การเตรียมการสอนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครู รวมทั้งการเข้าใจ ปัจจัยในการเรียนของผู้เรียน เพื่อจะได้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน ภาระหน้าที่ของครูมี 7 ประการ คือ

- หน้าที่การสอนและการเผยแพร่วิชาการ (Duty of Teaching and Academic Extension) ได้แก่ รับผิดชอบดำเนินการสอนรายวิชาให้ลุล่วงด้วยดี รวมทั้งการเผยแพร่วิชา

ความรู้แก่ผู้สอนใจอ่อนๆ เช่น สอนวิชาต่างๆ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์นิเทศ เป็นวิทยากร เมย์เพริวิชาชีพแก่ประชาชน เป็นต้น

2. หน้าที่ให้การสนับสนุนและให้บริการการเรียนรู้ (Duty of Support of Teaching and Learning) ได้แก่ รับผิดชอบ ดำเนินการจัดทำ จัดหมวดหมู่ เก็บรักษา ซ้อมบำรุงและให้บริการแก่การสอนและการเรียนของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อเอื้ออำนวยให้กระบวนการสอนการเรียนดังกล่าวเป็นไปโดยราบรื่น และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น งานด้านการสอน งานทดสอบ งานทะเบียนและวัดผล เป็นต้น

3. หน้าที่การบริการและปักครองนักศึกษา (Duty of Student Service and Governance) ได้แก่ รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการอำนวยการให้การศึกษาให้แก่นักศึกษา เพื่อให้ดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างราบรื่น และรวมถึงการให้การศึกษาเพื่อเตรียมหลักสูตร การแนะนำหรือแนะนำห้องศัลย์ห้องการศึกษา การเตรียมตัวเพื่ออาชีพและการแก้ปัญหาส่วนตัว ทั้งยังรวมถึงการจัดระบบการปักครอง คุณศึกษาให้อยู่ในระเบียบ มีศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดี เช่น อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์แนะแนว สารวัตตนักเรียน เป็นต้น

4. หน้าที่การบริหารวิชาการ บุคลากรและสถาบัน (Duty of Administration of Academic, Personal and Instructional Affairs) ได้แก่ รับผิดชอบดำเนินการบริหารและจัดการ ในหน่วยงานย่อย เช่น ภาควิชาหรือแผนกวิชา และหน่วยงานใหญ่ คือ สถานศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานดังกล่าว เป็นไปโดยราบรื่นและเรียบง่ายตามบทบาทและหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ ทั้งในด้านวิชาการ บุคลากร ธุรการ และอื่นๆ ของหน่วยงานนั้น เช่น หัวหน้างาน ทะเบียน หัวหน้าที่ฝ่ายวิชาการ หัวหน้างานอาคารสถานที่ เป็นต้น

5. หน้าที่การพัฒนาสถาบัน (Duty of Institutional Development) ได้แก่ รับผิดชอบดำเนินการในเรื่องที่เป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าเฉพาะด้าน หรือเฉพาะเรื่องให้แก่ หน่วยงาน โดยรวมคือ สถานศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นไปตามนโยบาย หรือหลักการที่ผู้บริหารสถาบันกำหนดให้ เช่น งานศูนย์ข้อมูล กรรมการตรวจสอบการจ้างงาน การซ้อมวัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น

6. หน้าที่ธุรกิจและบริการทั่วไป (Duty of General Affairs and Services) ได้แก่ รับผิดชอบดำเนินการหรือกระทำการเพื่อให้งานธุรกิจ และด้านบริการทั่วไปของหน่วยงานย่อย เช่น คณะวิชาหรือแผนกวิชา และของหน่วยงานใหญ่ คือ สถานศึกษาเป็นไปโดยเรียบง่ายตามหลักการและมาตรฐานที่กำหนดไว้สำหรับหน่วยงานนั้นๆ และทั้งที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรหรือ สิ่งของภายในหน่วยงานเอง และบุคลากรที่ใช้งานออกหน่วยงาน

7. หน้าที่อื่นๆ (Duty of Other Assignment) ได้แก่ รับผิดชอบดำเนินการในหน้าที่
ขอยื่นๆ หรือชิ้นงานอื่นที่ยังไม่ได้กล่าวถึง แต่เป็นสิ่งที่ควรได้รับการดำเนินการตามที่กำหนดไว้
ในบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานหรือตามนโยบาย หรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาตามลำดับ

4. คุณสมบัติของครู

ทุกวิชาชีพต่างก็มีความสำคัญด้วยกันทั้งสิ้น วิชาชีพครูก็เป็นวิชาชีพหนึ่งที่มี
ความสำคัญ ผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูนอกจากต้องมีความเป็นครูแล้ว ยังต้องตระหนักรึ่งคุณสมบัติ
บทบาท หน้าที่ รวมทั้งคุณลักษณะที่สำคัญของครู และเมื่อตระหนักแล้วก็ต้องทำหน้าที่นั้นอย่าง
ไม่ขาดตกบกพร่อง เพื่อให้สามารถเป็นครูที่สมบูรณ์

พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงกล่าวถึงคุณสมบัติของครูไว้ในสารัตถปกาศนี (อ้างถึงในคณะ^๔
อาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา) ไว้ดังนี้

1. วัดดุดา : ครูต้องเตรียมการสอน
2. คัมภีร์ กติกัดดา : ครูต้องสอนเรื่องที่ยากให้เข้าใจได้ง่าย
3. วนอกขันติ : ครูต้องอุดหนาต่อการรับเร้าเพื่อสอนตามจิตชีว์
4. อันไอยขันดา : ครูต้องทำประโยชน์ให้เกิดกับศิษย์จากการเรียนการสอน

คณะอาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครุศาสตร์นนทบุรี
(มปพ.) ได้อธิบายหน้าที่ของครู ตามรูปที่ในภาษาอังกฤษว่า TEACHERS ไว้ดังนี้

T (Teaching)	หมายถึง	มีหน้าที่สอนศิษย์
E (Ethics)	หมายถึง	เป็นผู้มีจริยธรรม
A (Academics)	หมายถึง	มีความเป็นนักวิชาการ
C (Cultural Heritage)	หมายถึง	เป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรม
H (Human Relationship)	หมายถึง	เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
E (Evaluation)	หมายถึง	มีการวัดผลและประเมินผล การสอน
R (Research)	หมายถึง	ให้ความสำคัญต่อวิชาชีพใน ฐานะนักวิจัย
S (Service)	หมายถึง	มีการให้บริการ

คุณสมบัติของครุศามหลักวิชาการนั้นมีอยู่มาก many แต่ในความเป็นจริงนั้น จะมีครุศากกิ คนที่สามารถมีคุณสมบัติตามหลักการเหล่านี้ได้ มันเป็นเพียงอุดมการณ์ ความผันผวนที่เรารายก เห็นครุไทยทุกคนเป็นเช่นนั้นใช่หรือไม่ จากการยานมทความของ ดร. ก่อ สวัสดิพานิชย์ พบว่า หานได้ก่อสร้างถึงคุณลักษณะของครุไว้ 4 ประการ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ขาดเดียวไม่ได้ หากครุคนใดขาดลักษณะดังกล่าวไว้ ก็จะไม่เป็นครุที่สมบูรณ์ เพราะลักษณะทั้ง 4 นี้เกี่ยวข้องกับ การสอนโดยตรง ซึ่งการสอนก็คือหัวใจของการเป็นครุนั้นเอง คุณลักษณะทั้ง 4 นี้ ได้แก่

1) ครุต้องอยากรสอน ครุทุกคนต้องรักการสอน อยากรสอนและอยากรับการสอน เมื่อทำ หน้าที่ครุแล้วต้องสอนไม่ใช่ทำงานในหน้าที่อื่นเป็นหลัก การสอนเป็นงานของเรา

2) ครุต้องอยากรู้เรียน นอกจากต้องสอนแล้วครุต้องอยากรู้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อ ขยายขอบเขตความรู้ของตน หากครุหยุดการเรียนรู้ของตนเมื่อใด ครุนั้นก็จะกลายเป็นครุที่ ล้าสมัยไม่ทันต่อความก้าวหน้าของวิทยาการใหม่ๆ และจะมีอะไรที่แปลงใหม่ไปให้ผู้เรียน

3) ครุต้องสอนเป็น นั่นคือครุต้องรู้วิชาครุอย่างละเอียดลึกซึ้ง เข้าถึงแก่นของ การสอน รู้วิธีการสอน กระบวนการสอน และต้องดึงใจสอนด้วย

4) ครุต้องมีความรู้ในวิชาที่สอน แม้ว่าครุจะอยากรสอนอยากรู้เรียนรู้ สอนเป็นแค่ชาต เนื้อหาที่จะสอนก็ทำการสอนไม่ได้ ดังนั้น คุณลักษณะประการที่ 4 นี้ ก็จำเป็นยังยิ่งไม่ว่าจะ เป็นครุสอนวิชาอะไร ก็ต้องมีความรู้ในศาสตร์สาขานั้นอย่างดีต้องไม่เป็นครุที่ล้าสมัยใน เนื้อหาวิชาของตน

นอกจากคุณลักษณะ 4 ประการดังกล่าวนี้ ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่

5) ครุต้องประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนสอนได้ สิ่งต่างๆ ที่ครุได้พูดสอนอบรมแก่ ศิษย์ จะต้องเป็นสิ่งที่ครุทำได้ตามนั้น ครุสอนให้นักเรียนคิดเป็น ครุต้องคิดเป็นเช่นกัน ครุสอน ให้นักเรียนเป็นคนตื่นเต้นอย่างมุ่ง ครุก็ต้องเป็นคนตื่นเต้นอย่างมุ่งเช่นกัน

จากคุณสมบัติดังที่กล่าวมาได้เห็นแล้วว่า การเป็นครุที่ดีที่แท้จริงนั้นไม่ใช่ของง่าย ครุ ต้องมีหน้าที่ การกิจกรรมนายพลอยประการ ครุไม่ได้มีหน้าที่เพียง "สอน" สิ่งที่ตนเองรู้แล้วก็คิชช์ แต่ครุยังต้องช่วยให้คิชช์เกิด "การเรียนรู้" ด้วยตัวของคิชช์เองซึ่งก็หมายความว่า ครุทุกคนต้อง พยายามหาทางใช้หลักวิชาการของตนและใช้วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับคิชช์แต่ ละกุญแจให้คิชช์นั้นสามารถคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็นด้วยตัวของเขารอง เพื่อประโยชน์ใน การนำไปใช้ในชีวิตต่อไป (อรจิร์ย์ พ. ๘๙๖๗, ๒๕๓๗, หน้า ๑๘๕-๑๘๖)

5. ความหมายของการสอน

การสอนมีค่าที่ใช้อยู่ 2 ค่า ได้แก่

1) การสอน (Teaching) มีความหมายถึง การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่นักเรียน

2) การเรียนการสอน (Instruction) มีความหมายกว้างกว่าการสอน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วย เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดลอง เป็นต้น

การเรียนการสอนจึงเป็นค่าที่ครอบคลุมกิจกรรมในการเรียนรู้ และมักจะใช้ควบคู่กันไป เมื่อครูต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

อย่างไรก็ตาม การสอนในสถานศึกษามิได้หมายถึงการสอนในล้านทุกภูมิ เนื้อหาวิชา เท่านั้น แต่รวมถึงทักษะ คุณภาพที่ต้องการ รวมทั้งความสามารถในการจัดการ ครูจึงจำเป็นต้อง ให้ความช่วยเหลือแนะนำแก่ผู้เรียนในด้านต่างๆ รวมทั้งการให้กำลังใจ ให้ความรักและความ เย่อไอ่ใส่ด้วย

6. องค์ประกอบของการสอน

การสอนประกอบด้วยเนื้อหาวิชา ทักษะกระบวนการและการประเมินผล ซึ่งมี องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การเตรียมการสอน วัสดุประสงค์ของวิชา เอกสารประกอบการสอน ความสามารถในการสอน การจัดกิจกรรมการสอน การใช้สื่อการสอน และการประเมินผลการ สอน

การสอนจะดำเนินไปด้วยดี โดยคำนึงถึงการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบ ดังนี้

1. ตัวป้อน (Input) คือ ผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหาวิชา ต้องการสอน ถึงยานวยความสะดวก เป็นต้น

2. กระบวนการ (Process) หมายถึง กระบวนการจัดการสอนเป็นการวางแผนและ การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการสอนและการประเมินผลการสอน

3. ผลผลิต (Product) เป็นผลสมบูรณ์ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินผล การ เป็นส่วนหนึ่งพหุกิจกรรม ไปทางที่ปรากฏของผู้เรียน เป็นไปตามความคาดหวังของหลักสูตร เป็นต้น

7. การเตรียมการสอน

ไพบูลย์ ศินลารัตน์ (2524, หน้า 251-252 อ้างถึงในสมพงษ์ บุญหมุน, 2540, หน้า 18-19) ได้กล่าวว่า ความสำคัญและความจำเป็นของการเตรียมการสอน ดังนี้

- เพื่อให้ครูได้พิจารณาอย่างเหมาะสมสมถูกต้องเกี่ยวกับ
 - การกำหนดจุดประสงค์ของการสอน
 - ความต้องการความสนใจทุกมิติภาวะ ประสบการณ์ ความสามารถของผู้เรียน
 - พวชีสัรังแหงจุ่งใจ และการเสริมกำลังใจที่เหมาะสม
 - จัดเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอนให้เหมาะสม ค้นคว้าหาความรู้ เพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหรือบกพร่อง
- เพื่อให้เชื่อมันได้ว่าการจัดกิจกรรม และประสบการณ์ต่างๆ มีความสัมพันธ์ ต่อเนื่องกันเหมาะสมกับผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีกิจกรรมหลายอย่าง อย่างสอดคล้องกับความต้องการ และความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างชีวิตได้อย่างแท้จริง
- เพื่อครูจะได้อัดแน่นการใช้เวลาในการสอนให้อย่างเหมาะสม
- เพื่อครูจะได้เลือกใช้วิธีสอน จัดกระบวนการเรียนรู้ ใช้วิธีการและกลวิธีต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อที่จะส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น
- เพื่อให้ครูมีโอกาสพิจารณาแนวทาง ในการประเมินผล เลือกใช้และสร้างเครื่องมือที่เหมาะสมสมถูกต้องตามจุดประสงค์ที่กำหนด
- เพื่อความเข้มข้นของงานในอาชีพครู ในการประสานงาน ปรึกษาหารือ เตรียมงาน รวมกันระหว่างครูผู้สอน หรือการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม คิดค้นหาความรู้และวิธีการใหม่ๆ มาทดสอบปรับปรุงใช้เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของครูและเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมทั่วไป
- เพื่อให้ครูสามารถทำการสอนได้อย่างมั่นใจและได้ผล

จินดาน ยูนิพันธ์ (2527, 148-150 ยังคงในสมพงษ์ บุญหนุน, 2540, หน้า 19-20) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนต่างๆ ของการเตรียมการสอน ดังนี้

- ขั้นวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์สภาพของแวดล้อม ที่ช่วยสอน เป็นด้านร่างกายที่ใช้สอน อุปกรณ์การสอน มีความพร้อมเหมาะสมหรือไม่นอกจากนี้ จะต้องคำนึงถึงวิธีการที่จะทำให้การสอนเป็นไปอย่างราบรื่น และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ครูผู้สอน กับผู้เรียนในขณะนั้นว่าเป็นอุปสรรคหรือส่งเสริมประสบการณ์ การเรียนรู้ของผู้เรียน หรือไม่ อย่างไร
- ขั้นการออกแบบการสอน มีดังนี้ กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ จัดเรียนจุดประสงค์ ตามลำดับก่อนและหลัง ซึ่งผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้

เลือกเนื้อหาวิชา ผู้สอนจะกำหนดเนื้อหาวิชาเพื่อนำผู้เรียนให้มีพัฒนาระบบที่ได้กำหนดไว้ในชุดประยุกต์การเรียนรู้ เลือกกิจกรรมการสอน ซึ่งจะรวมถึงการเลือกวิธีสอน และการเลือกอุปกรณ์การสอน เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องกระทำและเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้รับระหว่างการดำเนินการสอนของครุผู้สอน

3. ขั้นการออกแบบประเมินผล ควรเริ่มจากการกำหนดการเรียนรู้ก่อนเรียน เพื่อการกำหนดการเรียนรู้ก่อนเรียนจะเป็นพื้นฐาน ในการประเมินการเรียนรู้ก่อนเรียนของผู้เรียนว่า ผู้เรียนมีความรู้ทักษะใด หรือทักษะใดมี และผู้เรียนต้องการความรู้ทักษะใดหรือทักษะใดเพิ่มขึ้น ผู้สอนจะต้องวางแผนว่าจะทำการประเมินผลก่อนเรียนอย่างไร เช่น อาจทำในลักษณะ ก่อนเรียน เป็นต้น

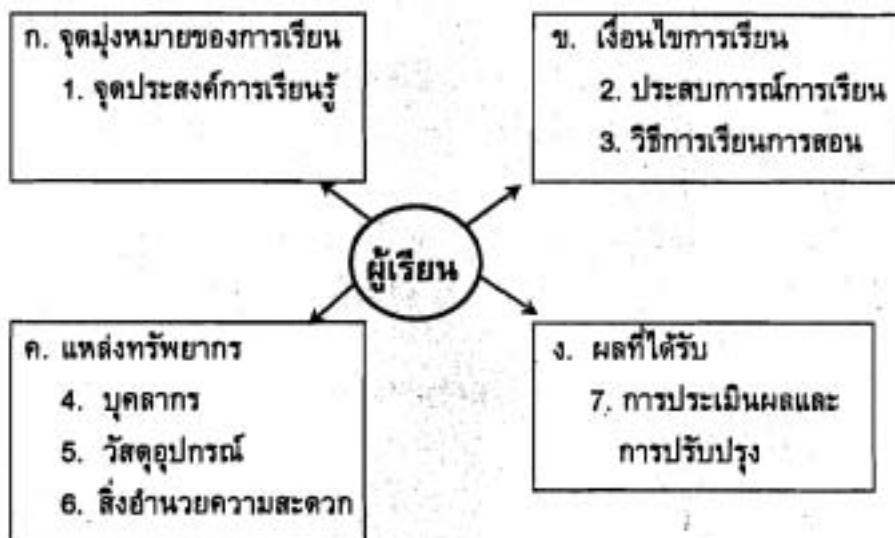
8. การวางแผนการสอน

การวางแผนการสอนสามารถ ใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ใน การวางแผนการสอน ดังนี้

1. กำหนดวัดถูกประสงค์ของการสอนให้ชัดเจน สามารถปฏิบัติได้และวัดผลได้
2. กำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ และจัดลำดับประสบการณ์ที่จะสอน
3. เลือกวิธีสอนและสื่อการสอนที่เหมาะสม
4. ดำเนินการสอนด้วยกิจกรรมการสอน
5. วัดและประเมินผลเพื่อจะได้นำไปพิจารณาปรับปรุงการสอนให้ได้ผลต่อไป

9. วิธีการจัดระบบการสอน

การจัดระบบการสอนจะช่วยให้การสอนดำเนินไปด้วยดี บราวน์ และลิวิล (Brown and Lewis, P. 1977) ได้เสนอเทคโนโลยีด้านการสอน โดยวิธีการจัดระบบ ดังนี้

แผนภูมิแสดงวิธีการจัดระบบการเรียนการสอนตามแนวทางเทคโนโลยีใหม่

การจัดระบบการเรียนการสอนตามแนวทางเทคโนโลยีใหม่ เป็นการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยการคำนึงถึงความต้องการ ความสามารถ และสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนเป็นหลัก สำคัญ กระบวนการของวิธีการจัดระบบ การเรียนการสอนจะเป็นการตอบปัญหา 4 ข้อ คือ

1. จุดมุ่งหมายอะไรที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน
2. มีเส้นทางการเรียนอย่างไร จึงจะทำให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดมุ่งหมายนั้น
3. แหล่งทรัพยากรอะไรที่จำเป็นสำหรับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน
4. ผลที่ได้รับอยู่ในระดับใด และมีขั้นตอนใดหรือส่วนใดที่ควรปรับปรุง การจะได้ ค่าตอบข้างต้น

การพัฒนาการสอนจะมี 7 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้
2. เลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม
3. เลือกวิธีสอนที่เหมาะสม
4. เลือกบุคลากร
5. เลือกวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่เหมาะสม
6. จัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้
7. ประเมินผลที่ได้รับและเสนอแนะสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข

(ปริยาพร วงศ์อนุตราใจน์, 2546, หน้า 54-58)

10. ประเภทการสอน

การสอนช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นทุกช่องทาง มีประสิทธิภาพมากกว่าการไม่มีการสอน คือ การสอนจะช่วยให้ผู้เรียนรู้ดีต่างๆ ได้ดีกว่าการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนด้วยวิธีใดก็ตาม ควรจะได้มีการพัฒนาการสอน ดังนี้

- ก. การกำหนดวัสดุประสมที่ของ การสอนให้เหมาะสม เป็นไปได้ และเข้าใจ
- ข. การปรับปรุงบทเรียน แบบเรียน และอุปกรณ์ที่ออกแบบ เพื่อบรรดุล ตาม วัสดุประสมที่ของ การสอนตามที่กำหนดไว้
- ค. การประเมินว่า วัสดุประสมที่ของ การสอนที่กำหนดไว้ได้รับผลเพียงใด และจะ ปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้นได้อย่างไร

การแบ่งประเภทของการสอน ได้มีการแบ่งตามลักษณะต่างๆ คือ

- ก. การแบ่งตามบทบาทและกิจกรรมการสอน ได้ 4 ประเภท คือ
 1. ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง จะเน้นบทบาทของผู้สอน เช่น วิธีสอนแบบบรรยาย จัด ร่วมกับผู้สอนเป็นศูนย์กลางในขณะที่ผู้เรียนมีบทบาทในการฟัง คิด ถาม จด และเข้า เป็นส่วน
 2. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นบทบาทการท้าทายความของผู้เรียน เช่น วิธีสอน แบบทักษะปฏิบัติ ผู้เรียนจะเป็นผู้มีบทบาทในการฝึกปฏิบัติตัวอย่าง
 3. ผู้เรียนและผู้สอนมีกิจกรรมร่วมกัน ผู้เรียนและผู้สอนต่างก็มีบทบาทพอๆ กัน มีการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เช่น วิธีสอนแบบสัมมนา วิธีสอนแบบอภิปราย
 4. การสอนที่ใช้สื่อการสอน บทบาทการสอนจะเน้นที่สื่อที่เป็นอุปกรณ์การสอน เช่น ภาพอนิเมชั่น คอมพิวเตอร์ สไลด์ เป็นต้น
- ข. การแบ่งประเภทการสอนก่อรุ่มของผู้เรียน ได้แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ
 1. การสอนเป็นกลุ่มใหญ่ มีผู้เรียนจำนวนมาก ตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนจะเป็นทางเดียว ผู้สอนต่อหน้าห้องจะมีบทบาท เช่น วิธีการสอนแบบบรรยาย
 2. การสอนเป็นกลุ่มเล็ก มีผู้เรียน 7-8 คน การสอนมุ่งให้ผู้เรียนมีบทบาท และ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมก่อรุ่มได้ ผู้สอนจะใกล้ชิดกับผู้เรียน เช่น การสอนแบบอภิปรายก่อรุ่มย้อม แบบดิว

3. การสอนแบบผู้เรียนเดียว หมายถึง การสอนโดยมีผู้เรียนคนหนึ่งกับครุคุนหนึ่ง คือ ครุสามารถอธิบายแก้ไขในทุกรายการที่นักเรียนไม่เข้าใจ เช่น วิธีสอนแบบตัวเดียว การปฏิภาณปัญหาพิเศษ หรือวิทยานิพนธ์

4. การสอนเป็นรายบุคคล เป็นการที่ผู้เรียนแต่ละคนสามารถเรียนได้ด้วยความสามารถของตนเอง โดยใช้วัสดุการสอน เช่น สื่ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์แทนการใช้ครุ เป็นการสอนที่ใช้แบบเรียนสำเร็จรูป หรือการสอนแบบโมดูล

11. วิธีสอน

วิธีสอนมีหลายวิธี แต่วิธีจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามบทบาท กิจกรรมและลักษณะของกลุ่มผู้เรียน มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด วิธีสอนที่จะกล่าวนี้จะจำแนกตามวิธีสอนที่นิยมใช้ในห้องเรียนศึกษา เป็น 6 วิธี คือ

1. การสอนแบบบรรยาย
2. การสอนทักษะปฏิบัติ
3. การสอนแบบอภิปราย
4. การสอนแบบสัมมนา
5. การสอนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
6. การสอนโดยใช้สื่อการสอน

1. การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบบรรยาย เป็นการสอนที่ผู้สอนมีบทบาทมากที่สุด โดยผู้สอนเป็นผู้บุน殴ออกข้อความ เเละถึงเนื้อหาวิชาต่างๆ ให้ผู้เรียนฟัง ผู้เรียนจะฟัง จดบันทึกที่ได้ฟังจากการบรรยาย

การสอนทางด้านทฤษฎีที่มุ่งเน้นเนื้อหาวิชาโดยทั่วไปจะใช้การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบนี้ยังเป็นวิธีการสอนหลักในปัจจุบัน ซึ่งจากการวิจัยพบว่าการสอนแบบบรรยายเป็นการสอนหลักประมาณร้อยละ 95 ของการสอนทางทฤษฎี

1.1 ข้อดีของการสอนแบบบรรยาย การสอนแบบบรรยายสามารถสอน ผู้เรียนได้มากๆ โดยใช้เวลาอ่อนน้อม อุปกรณ์น้อยชิ้น และได้เนื้อหามาก สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้ตรงกับความสนใจ ความสามารถของผู้เรียนได้.

1.2 ข้อจำกัดของการสอนแบบบรรยาย ถ้าผู้สอนเตรียมตัวไม่ดี ผู้เรียนก็จะไม่ได้เนื้อหาที่ต้องการ บางครั้งถ้าผู้สอนสอนเร็ว ผู้เรียนก็ฟังไม่ทันจดไม่ทัน บางทีก็มุ่งแต่จะจด ไม่ได้คิดตาม

ไปด้วย ผู้เรียนมีความใกล้ชิดกับผู้สอนน้อย และถ้าผู้เรียนไม่กล้าซักถาม หรือผู้สอนไม่เปิดโอกาสให้ซักแส้า ก็จะทำให้การสอนไม่เป็นที่น่าสนใจหรือไม่เข้าใจง่ายนั้น

1.3 เทคนิคการสอนแบบบรรยาย ผู้สอนแบบบรรยายต้องเครียมนื้อหาที่จะสอนอย่างดี และในระหว่างดำเนินการสอนมีเทคนิค ดังนี้

- 1.3.1 ควรเตรียมเนื้อหาที่จะบรรยายมาแล้วอย่างดี
- 1.3.2 ควรใช้น้ำเสียงและทำทางที่เร้าใจ
- 1.3.3 ควรตั้งค่าตามระหว่างการบรรยาย
- 1.3.4 ควรมีการเขียนกระดาษคำสำคัญในระหว่างการบรรยาย
- 1.3.5 ควรใช้สื่อและอุปกรณ์การสอนช่วยการบรรยาย
- 1.3.6 ควรเปิดโอกาสให้ซักถามถึงที่ไม่เข้าใจ
- 1.3.7 ควรจะได้สรุปบทบรรยาย

2. การสอนหักษะปฏิบัติ การสอนหักษะปฏิบัติเป็นการเน้น การสอนที่ให้มีการฝึกฝน และปฏิบัติจริง อาจเป็นการปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ โรงประด่อง หรือโรงฝึกงานก็ได้ การสอนทางด้านวิชาชีพ เช่น การสอนที่เริ่มจากการเรียนรู้ของจริง เมื่อต้องการเรียนวิชาชีพในโรงเรียน จึงจำเป็นต้องหันมาใช้โรงประด่องและห้องปฏิบัติการแทน

1. ข้อดีของการสอนหักษะปฏิบัติก็คือ ผู้เรียนได้ฝึกหักษะในสภาพที่แท้จริง หรือ จัดตั้งมาเป็นโรงประด่อง สามารถเรียนด้วยตนเองโดยอาศัยใบงานภายใต้การแนะนำจากครุผู้สอน เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการทำงานและการแก้ปัญหา สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้กับการทำงานจริงได้

2. ข้อจำกัดของการสอนปฏิบัติ สอนได้เป็นก่อรุ่มป้อม เครื่องจักรอุปกรณ์และวัสดุ ต้องพร้อม ครุผู้สอนมีความชำนาญและสามารถสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่างที่ดีได้ บางครั้งผู้เรียนบางคนอาจหลีกเลี่ยงการฝึกและอาศัยเพื่อนร่วมกุ่ม และใช้ได้กับวิชาที่ต้องการฝึกปฏิบัติ

3. เทคนิคการสอนหักษะปฏิบัติ ควรเน้นหนักในเรื่องสมรรถภาพ การปฏิบัติงานของผู้เรียน (Performance Orientation) มากกว่าทางด้านเนื้อหาของวิชาที่เรียน (Subject Matter Orientation) ยุทธวิธีดังกล่าวจะใช้งาน (Job) เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจว่าจะสอนอะไร ตามลักษณะก่อหนี้ลัง และจะสอนลักษณะใด

4. หลักการสอนหักษะปฏิบัติ ในที่นี้จะกล่าวถึงการสอนหักษะปฏิบัติทางวิชาชีพ ชั้นมัธยม และบีช อูเนียร์ (Meger and Beach Jr., 1967) ได้กำหนดไว้ 3 หลักการ คือ

หลักการที่ 1 เข้าใจงานที่สอน หมายถึง เข้าใจวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา ระบบการเรียนการสอน และกระบวนการพัฒนาวิชาที่สอนโดยมี 3 ขั้นตอน คือ

1.1 ขั้นเตรียม (Preparation Phase) เป็นการเตรียมข้อมูลและการปฏิบัติที่จำเป็นต่อการทำงานตามรายวิชาที่สอน ขั้นเตรียมช่วยให้เข้าใจวัตถุประสงค์ของรายวิชาดีขึ้นเป็นการเพิ่มการสอนที่งาน (Job) แทนที่จะเป็นเนื้อหาวิชา (Course Content) มีขั้นตอนย่อย ดังนี้

- ก. ศึกษาลักษณะงานที่สอน
- ข. วิเคราะห์งานที่สอน
- ค. กำหนดวัตถุประสงค์รายวิชา

3. การทดสอบความเกณฑ์ให้ได้ผู้เรียนที่พึงประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนที่ต้องฝึกทักษะที่จำเป็นก่อน ได้ฝึกการปฏิบัติจริง

1.2 ขั้นพัฒนา (Development Phase) เป็นการพัฒนาให้เกิดการสอนตามวัตถุประสงค์ มีขั้นตอนย่อยดังนี้

- ก. การจัดทำโครงร่างการสอน
- ข. การจัดสำคัญของการสอน
- ค. การเลือกเนื้อหาวิชาที่สอน
- ง. การเลือกระบวนการ
- จ. จัดสำคัญและจัดทำแผนการสอนที่สมบูรณ์
- ฉ. ทำการสอน

1.3 ขั้นปรับปรุง (Improvement Phase) เป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงให้การสอนทันสมัยและเหมาะสมอยู่เสมอ กระบวนการปรับปรุงการสอนที่ง่ายที่สุด คือ การตรวจสอบว่า การสอนทำให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพในงานเพียงใด ขั้นตอนการปรับปรุงการสอนมีดังนี้

- ก. การเบรียบที่ยืนผลผลิตกับวัตถุประสงค์ของรายวิชา
- ข. การเบรียบที่ยับรัตตุประสงค์ของรายวิชา กับงานที่เรียน
- ค. การปรับปรุงแก้ไขและการทำการสอน

หลักการที่ 2 สามารถสอน หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจในสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของ การเป็นผู้สอนวิชาชีพ การเป็นผู้มีความสามารถในการควบคุมชั้นเรียน การเป็นผู้มีความสามารถในการประสานงาน ตลอดจนความสามารถในการใช้เทคนิควิธีสอน รวมทั้งการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนทางอาชีวศึกษาที่เหมาะสมและได้ผล

หลักการที่ 3 สอนให้เกิดสมรรถภาพ เป็นการเน้นให้เกิดความรู้ความสามารถของผู้เรียนให้ปูรื้อพื้นฐานได้จริงเป็นที่นำไปสู่ การสอนให้เกิดสมรรถภาพจะมีขั้นก่อต่อเมื่อเป็นการจัดการศึกษา และเน้นสมรรถภาพ (Competency-Based Education)

3. การสอนแบบบอกิปราย การสอนแบบนี้จะเน้นบทบาทที่ผู้เรียนให้มีโอกาสได้แสดงความคิด การสอนแบบบอกิปรายนิยมสอนเป็นกลุ่มย่อย เพื่อจะได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พูดจา และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้ทั่วถึง การแสดงความคิดเห็นนี้ไม่ใช่การตอบค่าถาม จึงไม่จำเป็นต้องมีติดหรือถูก ซึ่งมักจะเป็นชื่อสรุปที่เป็นการวางแผนแนวทางต่อไป เป็นการแสดงถึงกระบวนการการคิด การให้เหตุผล ประไชฟ์ของการสอนแบบบอกิปรายซึ่งมีเนื้อหาและกระบวนการครอบคลุมกันไป

3.1 ข้อดีของการสอนแบบบอกิปราย เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างเต็มที่ มีการแสดงความคิดและเหตุผลเพื่อหาข้อสรุป เป็นการฝึกผู้เรียนในด้านการแสดงออก การฝึกการพูด และการแสดงเหตุผล

3.2 ข้อจำกัดของการสอนแบบบอกิปราย ถ้าจัดเป็นกลุ่มใหญ่เกินไปจะมีโอกาสในการอภิปรายได้ไม่ทั่วถึง ต้องใช้เวลามากและถ้าการให้เนื้อหาที่เป็นความรู้ เป็นความจริงมากก็ สามารถที่จะสรุปโดยไม่ต้องอภิปราย

3.3 เทคนิคการสอนแบบบอกิปราย มีดังนี้

- การให้ผู้เรียนแสดงบทบาทของตนเองอย่างเต็มที่
- สร้างบรรยากาศการอภิปรายให้น่าสนใจ
- ผู้สอนต้องเป็นผู้พึงและช่วยเพิ่มเติมหากข้อสรุปได้
- มีความสามารถในการดำเนินการอภิปรายไปถึงข้อสรุป

4. การสอนแบบสัมมนา การสอนแบบสัมมนา เป็นการสอนที่ผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้าให้ลึกซึ้ง แล้วนำเสนอเพื่ออภิปราย โดยมุ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ เนื้อหาวิชาจาก การศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง อาจหันจากเอกสารงานวิจัย การทดลองแล้ว นำมาอภิปรายเพื่อให้เกิดความคิดและพัฒนาทักษะไปพร้อมๆ กัน ผู้เรียนมีโอกาสที่จะได้แสดงออกของความคิดอย่างอิสระ มีสิทธิในการแสดงออกเท่าเทียมกันทั้งครุและนักเรียน ในขอบเขตของเนื้อหาวิชาที่เรียน ไว้ล่วงหน้า

4.1 ข้อต้องการสัมมนา ตั้งเปริญความคิดและการพูดอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถໄต้ยังด้วยเหตุผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทุกด้านทั้งการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองจนถึงการแสดงออกของความคิดเห็น

4.2 ข้อจำกัดของการสัมมนา เหมาะกับผู้เรียนจำนวนไม่มาก มีลักษณะของการอภิปราย และคงข้อคิดเห็นได้ทั่วถึง การสัมมนาจะเริ่มจากการรายงานของผู้เข้าสัมมนา หากเรื่องไม่น่าสนใจก็จะเกิดความเบื่อหน่ายขึ้นได้

4.3 เทคนิคการสอนแบบสัมมนา

- ก. ควรฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิธีและความรู้ด้วยตนเองก่อนการสัมมนา
- ข. กำหนดขอบเขตประเด็นที่จะสัมมนา
- ค. ผู้สอนเองต้องมีความเข้าใจในเรื่องสัมมนาอย่างดี
- ง. ผู้สอนควรมีเทคนิคที่จะช่วยให้การดำเนินสัมมนาไปด้วยดี น่าสนใจ

5. การสอนแบบให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการสอนรายบุคคล โดยการเน้นกิจกรรมและดำเนินงานที่ผู้สอนได้เตรียมไว้ สำหรับผู้เรียนเป็นอิสระทางด้านการเรียนของผู้เรียน เพราะผู้เรียนอาจเป็นผู้กำหนดการศึกษาด้วยตนเอง ภายใต้การแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาได้

5.1 จุดมุ่งหมายของการสอนแบบให้ค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้เรียนแต่ละคนสามารถเรียนด้วยตนเองตามข้อความสามารถ และความสนใจของแต่ละคน

5.2 บทบาทของผู้สอนเป็นผู้วางแผน กำหนดแนวทางให้ผู้เรียน เตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนให้ศึกษาด้วยตนเองได้ รวมทั้งสามารถประเมินผลการเรียนของผู้เรียนด้วย

5.3 ข้อดี การที่ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง จะทำให้สามารถดูแลความรู้นี้ได้นานมีความภาคภูมิใจและเกิดความสนใจในสิ่งที่ได้เรียน สามารถพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ ตั้งคำถามที่ได้ รวมทั้งวิธีการใช้เหตุผล

5.4 ข้อจำกัดของการเรียนด้วยตนเองก็คือ ผู้เรียนใช้เวลา多く และต้องการศึกษาที่พร้อมจะให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รวมทั้งความสามารถของอาจารย์ที่ปรึกษาด้วย

5.5 เทคนิคการสอนแบบให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ได้แก่

- ก. ผู้สอนต้องมีความรู้ในวิชานั้น สามารถให้คำแนะนำในการค้นคว้าได้
 - ข. มีแหล่งค้นคว้าหาความรู้ที่พร้อมมูล
 - ค. การพนัยที่มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชา เป็นสิ่งจำเป็นในการออกแบบ
- ประเมินการสอน
- ง. ผู้เรียนต้องมีความรู้เพียงพอ และรู้จักวิธีและความรู้

6. การสอนโดยใช้สื่อการสอน การสอนโดยใช้สื่อการสอนหมายถึง การใช้อุปกรณ์ การสอนต่างๆ เช่น ภาพ สไลด์ วิดีโอบันทึก ภาพชนิด เป็นต้น อุปกรณ์การสอนแต่ละชนิดจะมีลักษณะของการใช้แตกต่างกันไป มีทั้งข้อดีและข้อจำกัดของแต่ละชนิด

6.1 เทคนิคการสอนโดยใช้สื่อการสอน มีดังนี้

- เลือกใช้สื่อที่เหมาะสมให้ตรงกับวัสดุประดิษฐ์ในการสอน
- ผู้สอนต้องมีความชำนาญ และรู้วิธีใช้สื่อการสอน
- สื่อการสอนต้องเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน
- สื่อการสอนต้องเหมาะสมกับสไตล์ของผู้เรียน

6.2 ขั้นตอนการใช้สื่อในการสอน มีดังนี้

- ขั้นเตรียมสื่อ ผู้สอนเตรียมสื่อและคราชตอนสื่อที่จะใช้
- เตรียมสถานที่ เช่น การจัดโต๊ะ เก้าอี้ และอุปกรณ์ต่างๆ
- เตรียมผู้เรียน อย่างป่วยวัสดุประดิษฐ์ เน้นให้สังเกตว่าต้องดูแล และพังอะไรมากที่สุด
- ขั้นสอน โดยใช้สื่อให้ถูกต้อง
- ขั้นติดตามประเมินผล ผู้สอนอาจสรุป ทบทวน อย่างป่วย ข้อถกเถียง ความเข้าใจ รวมทั้งกิจกรรมอื่น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์และเข้าใจเรื่องที่เรียนมากที่สุดนั้นๆ

กิจกรรมท้ายบท

- จงให้ความหมายของคำว่า ‘ครู’ และอธิบายบทบาทหน้าที่ของครูมาให้เข้าใจ
- คร. ก่อ สร้างพานิช ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูไว้อย่างไรบ้าง ให้ท่านอธิบาย
- วิธีการสอนมีหลายวิธี ให้นักศึกษาวิเคราะห์ว่าวิธีการสอนแบบใดจะเหมาะสมกับนักเรียนในปัจจุบันมากที่สุด